

A Comparative Study of the PhD in Nursing Curriculum in Iran and at Queen's University, a Public University in Canada

Ali Moradi¹, Michael Alaghi², Akram Sanagoo³

1- Nurse, Student Research and Technology Committee, Golestan University of Medical Sciences, Golestan, Gorgan, Iran.

ORCID: 0000-0002-1481-3964.

2- Master's student Geriatric Nursing, Student Research Committee, Golestan University of Medical Sciences, Golestan, Iran.

ORCID: 0009-0008-7226-7325.

3- Associate Professor, Faculty of Nursing and Midwifery, Golestan University of Medical Sciences, Islamic Azad University Gorgan, Golestan, Gorgan, Iran.

ORCID: 0000-0002-4769-4703.

*Corresponding Author: Akram Sanagoo, Associate Professor, School of Nursing and Midwifery, Golestan University of Medical Sciences and Islamic Azad University, Gorgan, Iran. Email: Akramsanagoo@gmail.com

Received: 27 Jul 2026

Revised: 14 Oct 2026

Accepted: 19 Oct 2026

Abstract

Introduction: The doctoral program in nursing in Iran and other countries worldwide is experiencing a growing trend; nevertheless, significant differences are observed in its implementation methods. Examining these differences can contribute to the improvement of this academic level. Therefore, the aim of this study was to comparatively evaluate the PhD in Nursing curriculum in Iran and at Queen's University, Canada.

Methods: This comparative study collected the required data through a review of documents published on official websites. Persian keywords, including comparative study, educational curriculum, PhD in Nursing, Iran, and Queen's University Canada, along with their English equivalents, were used to identify relevant articles. The data were analyzed using Bereday's model in four stages: description, interpretation, juxtaposition, and comparison.

Results: The Iranian PhD in Nursing program is designed based on a humanistic and holistic philosophy, with the aim of training specialized experts in five key areas: education, research, technology, management, and specialized nursing services. Its structure consists of forty-five credit units, with an emphasis on clinical management. In contrast, the program at Queen's University, Canada, is founded on the philosophy of health transition and research empowerment, with objectives including research development, critical thinking, leadership, and scientific publication. Admission requirements at this university are more rigorous and include a B+ grade point average, a four-part statement emphasizing the principles of Indigenization, equity, diversity, inclusion, accessibility, and anti-racism, as well as a language proficiency score. The program spans four years and follows a hybrid model combining in-person and virtual learning.

Conclusion: Comparison of the two programs revealed differences in educational orientation, program structure, admission requirements, and the research process. Strengthening interdisciplinary research, incorporating staged assessments, and considering applicants' research interests may be considered in revising the PhD in Nursing program in Iran.

Keywords: Comparative Study, Curriculum, Nursing PhD Course, Iran, Queen's University Canada

How to cite this article: Moradi, A. Michael, A. Sanagoo, A. A Comparative Study of the PhD in Nursing Curriculum in Iran and at Queen's University, a Public University in Canada, Journal of Nursing Education (JNE).October 2026. P 28-36 (In Persian)

ISSN/ © 2022 The Authors. Published by Iranian Nursing Association.

This is an open access article under the CC BY license (<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>)

بررسی تطبیقی برنامه آموزشی دکتری تخصصی پرستاری در ایران و دانشگاه دولتی کوینز کانادا

علی مرادی^۱، میکائیل علاقی^۲، اکرم ثناگو^{۳*}

۱- کارشناس پرستاری، کمیته تحقیقات و فناوری دانشجویی، دانشگاه علوم پزشکی گلستان، گرگان، ایران.

ORCID: 0000-0002-1481-3964

۲- دانشجوی کارشناسی ارشد پرستاری سالمندی، کمیته تحقیقات و فناوری دانشجویی، دانشگاه علوم پزشکی گلستان، گرگان، ایران.

ORCID: 0009-0008-7226-7325

۳- دکترای پرستاری، دانشیار، دانشکده پرستاری و مامایی، دانشگاه علوم پزشکی گلستان و دانشگاه آزاد اسلامی، گرگان.

ORCID: 0000-0002-4769-4703

* نویسنده مسئول: اکرم ثناگو، دانشیار، دانشکده پرستاری و مامایی، دانشگاه علوم پزشکی گلستان و دانشگاه آزاد اسلامی، گرگان، ایران.

ایمیل: Akramsanagoo@gmail.com

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۵/۷/۲۷

تاریخ بازبینی: ۱۴۰۵/۷/۲۲

تاریخ دریافت: ۱۴۰۵/۵/۵

چکیده

مقدمه: برنامه دکتری پرستاری در ایران و سایر کشورهای جهان روندی رو به رشد را تجربه می‌کند، با این وجود تفاوت‌های قابل توجهی در شیوه اجرای آن مشاهده می‌شود. بررسی این تفاوت‌ها می‌تواند، به بهبود مقطع دکتری کمک کند. لذا هدف از این مطالعه بررسی تطبیقی برنامه آموزشی دکتری تخصصی پرستاری در ایران و دانشگاه کوینز کانادا می‌باشد.

روش کار: این پژوهش از نوع مطالعات تطبیقی است و داده‌های مورد نیاز آن، از طریق بررسی مستندات منتشر شده در وب سایت‌های رسمی گردآوری شده‌اند. از کلید واژه‌های فارسی، مطالعه تطبیقی، برنامه آموزشی، دکتری تخصصی پرستاری، ایران، دانشگاه کوینز کانادا و کلید واژه‌های معادل‌های انگلیسی آن‌ها شامل "Comparative Study"، "Educational Program"، "PhD in Nursing"، "Iran" و "Queen's University, Canada"، برای استخراج مقالات مرتبط استفاده شد. اطلاعات با استفاده از الگوی بردی (Bereday) در چهار مرحله توصیف، تفسیر، همجواری و مقایسه، تجزیه و تحلیل شدند.

یافته‌ها: برنامه دکتری پرستاری ایران بر اساس فلسفه انسان‌گرایانه و کل‌نگر با هدف تربیت نیروی متخصص در پنج حوزه کلیدی آموزش، پژوهش، فناوری، مدیریت و خدمات تخصصی پرستاری طراحی شده است. ساختار آن شامل ۴۵ واحد درسی با تأکید بر مدیریت بالینی است. در مقابل، برنامه دانشگاه کوینز کانادا بر فلسفه گذار در سلامت و توانمندسازی پژوهشی استوار بوده و اهدافی چون توسعه پژوهش، تفکر انتقادی، رهبری و انتشارات علمی را دنبال می‌کند. شرایط پذیرش در دانشگاه کوینز دقیق‌تر است و شامل معدل بی‌پلاس، بیانیه چهاربخشی با تأکید بر اصول بومی‌بودن، برابری، تنوع، شمول، دسترس‌پذیری و ضدنژادپرستی و نمره زبان می‌شود. ساختار آن چهارساله با مدل ترکیبی (حضور و مجازی) است.

نتیجه‌گیری: مقایسه دو برنامه نشان‌دهنده تفاوت‌هایی در جهت‌گیری، ساختار، پذیرش و فرایند پژوهش بود. تقویت پژوهش بین‌رشته‌ای، ارزیابی‌های مرحله‌ای و توجه به علایق پژوهشی متقاضیان می‌تواند در بازنگری برنامه ایران مورد بررسی قرار گیرد.

کلیدواژه‌ها: مطالعه تطبیقی، برنامه آموزشی، دکتری تخصصی پرستاری، ایران، دانشگاه کوینز کانادا

مقدمه

پرستاران به عنوان بزرگترین گروه ارائه‌دهنده خدمت در سیستم بهداشت و درمان، نقشی محوری ایفا می‌کنند [۱، ۲]. این گروه وظیفه دارند به نیازهای متنوع مراجعان سیستم بهداشت و درمان پاسخ دهند. سیستم بهداشت و درمان موظف است پرستارانی ماهر، آگاه و دارای نگرش مناسب تربیت کند تا بتوانند به نیازهای به‌سرعت در حال تغییر این حوزه پاسخ دهند [۳]. امروزه، توجه سیاستمداران و برنامه‌ریزان آموزشی به آموزش پرستاران و ارتقای سطح تحصیلات تکمیلی در این حرفه، افزایش چشمگیری یافته است [۴].

بالاترین مرتبه تحصیلی در حرفه پرستاری، مقطع دکتری است که طی آن، افراد توانایی و شایستگی لازم برای تأمین نیازهای متنوع نظام سلامت را کسب می‌کنند [۵]. نخستین دوره دکتری پرستاری در دهه ۱۹۸۰ میلادی (قرن بیستم)، با هدف گسترش پژوهش، دانش، آموزش و نظریه‌های پرستاری، در دانشگاه کلمبیا در ایالات متحده آمریکا برگزار شد [۶]. نخستین دوره دکتری تخصصی پرستاری در ایران در سال ۱۳۷۴ در شهر تبریز راه‌اندازی گردید. در حال حاضر، ۲۴ دانشکده پرستاری در سراسر کشور میزبان دانشجویان این مقطع تحصیلی می‌باشند [۷].

در سطح جهانی، برنامه‌های آموزشی دکتری پرستاری به دو نوع اصلی تقسیم می‌شوند: دکتری تخصصی پرستاری (PhD: Doctor of Philosophy) و دکتری عملکردی پرستاری با (DNP: Doctor of Nursing Practice). PhD یک مدرک پژوهشی است، در حالی که DNP یک مدرک بالینی برای پیشبرد حرفه در عرصه عملکرد محسوب می‌شود. آموزش هر دو نوع مدرک برای تأمین مراقبت‌های بهداشتی و درمانی ضروری می‌باشد [۸]. تنوع در برنامه‌های درسی بر اساس نیازهای جامعه، تضمین‌کننده آن است که علم و عمل پرستاری همگام با محیط‌های پیچیده و به‌روز جهان پیش رود [۹].

امروزه در دانشکده‌های پرستاری سرتاسر جهان، این دوره نقشی کلیدی ایفا می‌کند و مسیر پیشرفت دانشجویان را برای دستیابی به جایگاه استاد، محقق یا مدیری کارآمد در عرصه پرستاری هموار می‌سازد [۴]. از فارغ‌التحصیلان دوره دکتری پرستاری انتظار می‌رود که در سیاست‌های بهداشتی مشارکت فعال داشته باشند، نسبت به این سیاست‌ها آگاهی لازم را کسب کنند، نسل بعدی پرستاران حرفه‌ای و کارآمد را آموزش دهند و یک خط تحقیقاتی قوی برای توسعه مداخلات مبتنی بر شواهد و پاسخگویی به نیازهای نوظهور مراقبت‌های بهداشتی (با توجه به تغییرات جمعیتی) به کار گیرند [۸، ۱۰].

هرچند افزایش شمار دانشجویان دوره دکتری پرستاری در سطح داخلی و جهانی، دستاوردهای مطلوب قابل توجهی را به دنبال داشته،

با این حال، توسعه شتابان در آموزش این دوره می‌تواند پیامدهای منفی نیز ایجاد نماید. از این رو، ارزیابی مستمر و مداوم برنامه‌های دکتری پرستاری امری اجتناب‌ناپذیر است [۲، ۳].

ضرورت ارزیابی کیفیت آموزش در مقطع دکتری پرستاری بر کسی پوشیده نیست. با این حال، این کیفیت تابعی از عوامل متعدد و درهم‌تنیده‌ای است که شناخت آن‌ها دشوار می‌نماید. نخست، سطوح مختلف سازمانی از جمله دانشکده پرستاری و سازمان‌های دولتی باید مد نظر قرار گیرند. دوم، نقش افراد و ذی‌نفعان درون برنامه‌ها حائز اهمیت است. از آنجا که کیفیت نهایی آموزش، از تعامل این دو سطح (سازمان و فرد) متأثر می‌شود، درک نحوه ارتباط و تأثیر متقابل میان آن‌ها، گامی اساسی برای بهبود مستمر برنامه‌های دکتری پرستاری محسوب می‌شود [۱۰، ۱۱].

استفاده از رویکرد تطبیقی، نقشی مؤثر در ارتقای برنامه آموزشی دوره دکتری پرستاری در ایران ایفا می‌کند. در این نوع مطالعات، محققان با مقایسه دو پدیده و واکاوی تفاوت‌ها و تشابهات آن‌ها، قادر به اصلاح فرآیندها، تحلیل عوامل تسهیل‌کننده یا بازدارنده، و همچنین الگوبرداری از تجارب موفق خواهند بود [۲]. یکی از راه‌های مؤثر برای ارتقای محتوا و کیفیت برنامه دکتری پرستاری در ایران، انجام مقایسه‌های تطبیقی با دانشگاه‌های برتر جهان است. این مقایسه‌ها به روشنی نقاط ضعف و قدرت برنامه را نمایان می‌سازد [۵].

اگرچه مطالعات پیشین به بررسی برنامه‌های آموزشی دوره دکتری تخصصی پرستاری در ایران و مقایسه برخی ابعاد این برنامه‌ها با نمونه‌های بین‌المللی پرداخته‌اند، شواهد موجود همچنان از نظر مقایسه نظام‌مند مؤلفه‌های برنامه آموزشی با برنامه‌های دانشگاه‌های معتبر بین‌المللی محدود است [۵]. به‌ویژه، در مطالعات پیشین، مقایسه‌ای جامع و ساختاریافته میان برنامه دکتری تخصصی پرستاری ایران و برنامه این دوره در دانشگاه کوئینز کانادا گزارش نشده است. از این رو، خلأ موجود صرفاً به فقدان یک مطالعه تطبیقی محدود نمی‌شود، بلکه به نبود شناخت نظام‌مند از شباهت‌ها و تفاوت‌های میان مؤلفه‌های آموزشی، ساختار و محتوای برنامه درسی این دو نظام آموزشی مربوط است. بررسی این تفاوت‌ها می‌تواند شواهدی برای شناسایی ظرفیت‌های قابل استفاده در بازنگری و ارتقای برنامه دکتری تخصصی پرستاری ایران فراهم کند.

وجه تمایز مطالعه حاضر، تمرکز بر مقایسه نظام‌مند برنامه آموزشی دکتری تخصصی پرستاری ایران با برنامه دانشگاه کوئینز کانادا و تحلیل تطبیقی مؤلفه‌های اصلی این دو برنامه است. دانشگاه کوئینز به دلیل برخورداری از مستندات رسمی، جامع و قابل‌دسترس درباره برنامه آموزشی، به‌عنوان نمونه مورد مطالعه انتخاب شد و دسترسی به اطلاعات معتبر و قابل مقایسه، یکی از معیارهای اصلی انتخاب آن بود. بر این اساس، مطالعه حاضر با هدف مقایسه تطبیقی برنامه

علی مرادی و همکاران

به منظور شناسایی مطالعات و شواهد علمی مرتبط با موضوع پژوهش و استفاده از آن‌ها در تفسیر یافته‌ها و تدوین بخش‌های مقاله، مقالات مرتبط در پایگاه‌های اطلاعاتی PubMed، SID، Magiran، Scopus و Google Scholar جست‌وجو شدند. این جست‌وجو با استفاده از کلیدواژه‌های فارسی شامل «مطالعه تطبیقی»، «برنامه آموزشی»، «دکتری تخصصی پرستاری»، «ایران» و «دانشگاه کوپینز کانادا» و معادل‌های انگلیسی آن‌ها شامل Comparative "Study"، "Educational Program"، "PhD in Nursing"، "Iran" و "Queen's University, Canada" و با استفاده از عملگرهای بولی AND و OR انجام شد. مقالات مرتبط به زبان فارسی و انگلیسی و بدون محدودیت زمانی مورد بررسی قرار گرفتند.

یافته‌ها

نتایج حاصل از مقایسه برنامه آموزشی دکتری تخصصی پرستاری در ایران و دانشگاه کوپینز کانادا در مؤلفه‌های تاریخیچه دوره، رسالت، چشم‌انداز، اهداف، شرایط و نحوه پذیرش دانشجویان، ساختار برنامه و توانمندی‌های مورد انتظار دانش‌آموختگان در جدول ۱ ارائه شده است. مقایسه دو برنامه نشان داد که هر دو برنامه با هدف تربیت دانش‌آموختگان توانمند در حوزه پژوهش و آموزش پرستاری طراحی شده‌اند، اما در فلسفه، جهت‌گیری اهداف، الزامات پذیرش، ساختار آموزشی و نوع شایستگی‌های مورد انتظار تفاوت‌هایی دارند.

از نظر فلسفه، رسالت و چشم‌انداز، برنامه دکتری پرستاری ایران بر ارزش‌های انسانی و اخلاقی، کرامت انسانی، کل‌نگری، جامع‌نگری، مددجو محوری، ارتقای کیفیت مراقبت و پاسخ‌گویی به نیازهای سلامت جامعه تأکید دارد. در مقابل، برنامه دانشگاه کوپینز جهت‌گیری برجسته‌تری نسبت به تولید دانش اصیل، توسعه پژوهش، رهبری علمی و استفاده از دانش برای تحول در علم پرستاری و نظام‌های سلامت دارد [۱۳-۱۵]. بنابراین، هر دو برنامه بر ارتقای دانش و نقش‌آفرینی دانش‌آموختگان در نظام سلامت تأکید دارند، اما محور تأکید آن‌ها یکسان نیست.

در بعد اهداف و توانمندی‌های مورد انتظار دانش‌آموختگان، هر دو برنامه توسعه شایستگی‌های پژوهشی، آموزشی و حرفه‌ای را دنبال می‌کنند. با این حال، در برنامه ایران مجموعه گسترده‌ای از توانمندی‌های تخصصی و عمومی مرتبط با ارائه و مدیریت خدمات پرستاری، آموزش، پژوهش، تصمیم‌گیری مبتنی بر شواهد، مدیریت و رهبری مورد توجه قرار گرفته است. در برنامه دانشگاه کوپینز، در کنار دانش تخصصی، بر شناسایی شکاف‌های دانشی، تولید و بسط دانش، استفاده از روش‌های پژوهشی پیشرفته، پژوهش بین‌رشته‌ای، تفکر انتقادی، نگارش علمی و رهبری علمی تأکید بیشتری مشاهده شد [۱۳، ۱۵، ۱۶].

از نظر شرایط و نحوه پذیرش دانشجویان، هر دو برنامه برخورداری از

آموزشی دکتری تخصصی پرستاری در ایران و دانشگاه کوپینز کانادا و شناسایی شباهت‌ها، تفاوت‌ها و زمینه‌های قابل استفاده برای بهبود برنامه آموزشی دکتری تخصصی پرستاری ایران انجام شد.

روش کار

مطالعه حاضر یک پژوهش کاربردی و از نوع توصیفی-تطبیقی است که با استفاده از الگوی بردی (Bereday) انجام شد. این الگو شامل چهار مرحله توصیف، تفسیر، همجواری و مقایسه است. در این مطالعه، مراحل مذکور به صورت عملیاتی برای بررسی تطبیقی برنامه آموزشی دوره دکتری تخصصی پرستاری در ایران و دانشگاه کوپینز کانادا به کار گرفته شد [۱۲].

در مرحله توصیف، داده‌های اصلی مطالعه از طریق بررسی و تحلیل اسناد رسمی برنامه‌های آموزشی دوره دکتری تخصصی پرستاری ایران و دانشگاه کوپینز کانادا گردآوری شد. برنامه آموزشی دوره دکتری تخصصی پرستاری ایران در سال ۱۴۰۴ از پایگاه اینترنتی وزارت بهداشت و مستندات برنامه دکتری پرستاری دانشگاه کوپینز کانادا از وبسایت رسمی آن دانشگاه استخراج و بررسی شدند. اطلاعات مربوط به مؤلفه‌های اصلی برنامه، از جمله فلسفه و اهداف، ساختار برنامه، تعداد واحدها، محتوای دروس، شرایط پذیرش، روش‌های آموزشی، شیوه‌های ارزشیابی، آزمون جامع و الزامات رساله استخراج و سازمان‌دهی شد.

در مرحله تفسیر، اطلاعات استخراج‌شده با توجه به زمینه نظام آموزش عالی و آموزش پرستاری در ایران و کانادا و بر اساس اطلاعات موجود در اسناد رسمی و مطالعات علمی مرتبط، مورد بررسی و تحلیل قرار گرفت. در این مرحله، علاوه بر شناسایی ویژگی‌های هر یک از برنامه‌ها، جهت‌گیری‌های آموزشی و حرفه‌ای آن‌ها، از جمله تأکید بر پژوهش، تولید دانش، آموزش، رهبری و ارائه خدمات تخصصی پرستاری، مورد توجه قرار گرفت تا تفاوت‌ها و شباهت‌های مشاهده‌شده صرفاً به صورت توصیفی گزارش نشوند.

در مرحله همجواری، مؤلفه‌های متناظر برنامه‌های آموزشی ایران و دانشگاه کوپینز در کنار یکدیگر قرار داده و بر اساس محورهای مشترک، از جمله فلسفه و اهداف، ساختار و محتوای برنامه، شرایط پذیرش، فرایند آموزشی، ارزشیابی، آزمون جامع و رساله، طبقه‌بندی شدند. این مرحله با هدف فراهم کردن چارچوبی منظم برای مقایسه مستقیم ویژگی‌های دو برنامه انجام شد.

در مرحله مقایسه، مؤلفه‌های متناظر دو برنامه از نظر شباهت‌ها، تفاوت‌ها و جهت‌گیری‌های آموزشی مورد مقایسه قرار گرفتند و یافته‌های حاصل بر اساس هدف پژوهش تفسیر و جمع‌بندی شدند. بدین ترتیب، مقایسه صرفاً بر اساس تفاوت‌های ظاهری برنامه‌ها انجام نشد، بلکه ویژگی‌های هر برنامه در ارتباط با زمینه آموزشی و حرفه‌ای مربوط به آن مورد بررسی قرار گرفت.

تمام وقت و پژوهش محور و با استفاده از الگوی ترکیبی حضوری و آنلاین سازمان دهی شده است. در این برنامه، آموزش روش های پژوهش و دروس تخصصی در مراحل اولیه، آزمون جامع و آماده سازی طرح رساله در ادامه، و سپس اجرای پژوهش، تحلیل داده ها و نگارش رساله دنبال می شود [۱۳، ۱۴].

از نظر فرایند پژوهش و رساله، هر دو برنامه انجام پژوهش را جزء اساسی دوره دکتری در نظر گرفته اند، اما سازمان دهی آن متفاوت است. در برنامه ایران، ۲۰ واحد به پایان نامه اختصاص یافته و موضوع پژوهش با توجه به نیاز جامعه و علاقه علمی دانشجویان تعیین می شود. در دانشگاه کوپینز، پژوهش رساله پس از موفقیت در آزمون جامع و آزمون شفاهی طرح رساله وارد مرحله اجرا می شود و دانشجویان تا زمان تکمیل الزامات دوره به طور مستمر در واحد رساله ثبت نام دارد [۱۳، ۱۴].

تحصیلات مرتبط با پرستاری را به عنوان یکی از الزامات ورود در نظر گرفته اند؛ با این حال، الزامات پذیرش در دانشگاه کوپینز جزئیات بیشتری دارد و علاوه بر مدرک تحصیلی، معیارهایی مانند حداقل معدل B+، توصیه نامه های علمی، بیانیه علاقه مندی، ارتباط با استادان بالقوه راهنمای رساله، مدارک ثبت حرفه ای پرستاری و در موارد لازم احراز مهارت زبان انگلیسی را شامل می شود [۱۳، ۱۴]. همچنین، محتوای ساختاریافته بیانیه علاقه مندی در این دانشگاه، جنبه هایی از سابقه پژوهشی متقاضی، طرح پیشنهادی رساله و اصول I-EDIAA را مورد توجه قرار می دهد [۱۴].

از نظر ساختار و سازمان دهی برنامه آموزشی، برنامه ایران شامل ۴۵ واحد است که دروس اختصاصی اجباری، دروس اختصاصی اختیاری و رساله را در بر می گیرد و بخش قابل توجهی از آن به اجرای پژوهش و پایان نامه اختصاص دارد. در مقابل، برنامه دانشگاه کوپینز به صورت

جدول ۱. همجواری عناصر برنامه آموزشی دکتری تخصصی پرستاری در ایران و دانشگاه کوپینز کانادا

اجزای برنامه آموزشی	برنامه آموزشی دکتری تخصصی پرستاری در ایران	برنامه آموزشی دکتری تخصصی دانشگاه کوپینز کانادا
تاریخچه دوره	ایده تأسیس دوره دکتری پرستاری پیش از انقلاب اسلامی مطرح شد و فرایند تدوین برنامه این مقطع از سال های ۱۳۶۰ تا ۱۳۷۳ ادامه یافت. برنامه دکتری پرستاری در دوپست و هشتاد و چهارمین جلسه شورای عالی برنامه ریزی وزارت فرهنگ و آموزش عالی در ۱۷ مهر ۱۳۷۳ به تصویب رسید. نخستین دوره دکتری تخصصی پرستاری کشور در سال ۱۳۷۴ در دانشگاه علوم پزشکی تبریز با پذیرش سه دانشجو آغاز شد. در حال حاضر، ۱۷ دانشگاه علوم پزشکی و دانشگاه آزاد اسلامی در این مقطع دانشجویان می پذیرند و ظرفیت پذیرش سالانه بر اساس نیاز کشور و از طریق مراجع ذیصلاح تعیین می شود [۱۳].	دانشگاه کوپینز در سال ۱۸۴۱ تأسیس شد. آموزش پرستاری در این دانشگاه از پاییز ۱۹۴۲ با پذیرش نخستین گروه دانشجویان آغاز شد و برنامه دکتری تخصصی پرستاری از سال ۲۰۰۸ راه اندازی شد [۱۴، ۱۷].
رسالت (ماموریت)	تربیت نیروی انسانی آگاه به مسائل علمی روز، توانمند، مسئولیت پذیر، دارای اخلاق حرفه ای و حساس به سلامت افراد و جامعه، با قابلیت به کارگیری تخصص در حوزه های پیشگیری و در مراکز و واحدهای آموزشی، پژوهشی و خدماتی [۱۳].	تربیت پژوهشگرانی توانمند در تولید دانش اصیل و نوین در حوزه های پرستاری و سلامت و ترجمه دانش تولید شده به سیاست گذاری، آموزش بالینی و عملکرد عملی در نظام سلامت [۱۴].
چشم انداز (دورنما)	قرار گرفتن دوره در زمره دوره های مطرح منطقه طی ده سال آینده از طریق مشارکت راهبردی در تولید دانش و فناوری، گسترش پژوهش های بنیادی و کاربردی، ارتقای کیفیت خدمات پرستاری، ارتقای استانداردهای ملی و سازگاری با استانداردهای جهانی و فراهم کردن زمینه جذب نیروهای علمی و تخصصی و دانشجویان خارجی [۱۳].	تربیت نسل بعدی رهبران و دانشمندان پرستاری که از طریق تولید دانش اصیل و انجام پژوهش های بین رشته ای به پیشرفت علم پرستاری، بهبود نظام های سلامت و ارتقای سلامت و رفاه جامعه کمک کنند [۱۴-۱۶].
اهداف	۱. تربیت نیروی تخصصی در حوزه پرستاری برای تأمین نیروی مورد نیاز در حوزه های آموزش، پژوهش، فناوری، مدیریت و خدمات تخصصی پرستاری؛ ۲. مشارکت در سیاست گذاری نظام سلامت [۱۳].	۱. توسعه ظرفیت های پژوهشی و توانایی طراحی و اجرای تحقیقات پیشرفته در حوزه سلامت؛ ۲. تقویت تفکر تحلیلی و نقادانه؛ ۳. توانمندسازی برای ایفای نقش های رهبری در نظام سلامت و آموزش عالی؛ ۴. توانمندسازی برای ایجاد تغییرات مثبت در سیاست های سلامت، روش های آموزشی و پیامدهای سلامت جامعه؛ ۵. توسعه ارائه و انتشار یافته های پژوهشی؛ ۶. آماده سازی دانشجویان برای ایفای نقش های حرفه ای و راهبردی، از جمله عضویت در هیئت علمی و مناصب راهبردی نظام سلامت [۱۴].
شرایط و نحوه پذیرش	داشتن دانشنامه کارشناسی ارشد در یکی از رشته های پرستاری و احراز	داشتن مدرک کارشناسی ارشد در علوم پرستاری یا مدرک معادل از

دانشگاه معتبر با حداقل معدل B+؛ داشتن مدرک کارشناسی پرستاری مورد تأیید مرجع استانی/قلمرویی مربوطه؛ ارائه دو توصیه‌نامه دانشگاهی و بیانیه علاقه‌مندی؛ تماس با استادان بالقوه راهنمای رساله پیش از ارسال درخواست؛ ارائه رزومه و مدرک ثبت حرفه‌ای پرستاری. بیانیه علاقه‌مندی شامل انگیزه تحصیل، تجربیات پژوهشی، پیشنهاد مطالعه رساله و روش‌شناسی، نحوه ایجاد تغییر در نظام سلامت، آموزش یا سیاست‌گذاری و تجربه فرد در زمینه بومی‌بودن، برابری، تنوع، شمول، دسترسی‌پذیری و ضدنژادپرستی (I-EDIAA) است. متقاضیانی که زبان مادری آن‌ها انگلیسی نیست یا کمتر از یک سال در مؤسسه انگلیسی‌زبان تحصیل کرده‌اند، ملزم به ارائه نمره قابل‌قبول آزمون زبان هستند [۱۴].	سایر ضوابط پذیرش دکتری تخصصی مصوب شورای عالی برنامه‌ریزی. این برنامه برای دانشگاه‌ها و مؤسسات وابسته به وزارت بهداشت، مؤسسات مجاز از سوی وزارت بهداشت و سایر مؤسسات آموزش عالی مشمول ضوابط دانشگاهی جمهوری اسلامی ایران لازم‌الاجرا است [۱۳].	دانشجو
دوره به‌صورت تمام‌وقت و پژوهش‌محور و با استفاده از الگوی ترکیبی حضوری و آنلاین ارائه می‌شود و ساختار آن حدود چهار سال است. در سال اول، سه دوره حضوری فشرده در پاییز، زمستان و تابستان برگزار می‌شود و ادامه آموزش به‌صورت سمینارهای آنلاین هفتگی انجام می‌گیرد. دروس سال اول شامل فلسفه علم پرستاری (NURS 901)، روش‌های پژوهش کیفی (NURS 902)، آمار پیشرفته و تکنیک‌های تحلیلی (NURS 900)، اندازه‌گیری، روش‌ها و طرح‌های کمی پیشرفته (NURS 903) و پرستاری، خدمات سلامت و سیاست عمومی در کانادا (NURS 905) است. در سال دوم آزمون جامع، سمینار رساله (NURS 906) و آزمون شفاهی طرح رساله انجام می‌شود و پس از تأیید طرح پژوهش و اخذ تأییدیه اخلاق، فرایند جمع‌آوری و تحلیل داده‌ها و نگارش رساله انجام می‌شود. دانشجویان تا تکمیل الزامات دوره در واحد رساله دکتری (NURS 999) ثبت‌نام می‌کنند [۱۴].	دوره شامل ۴۵ واحد است: ۱۹ واحد دروس اختصاصی اجباری، ۶ واحد دروس اختصاصی اختیاری و ۲۰ واحد پایان‌نامه. دروس اجباری شامل فلسفه علم و پرستاری، نظریه‌پردازی در پرستاری، مدیریت و رهبری در آموزش پرستاری، روش‌شناسی و نقد پژوهش‌های کمی و کیفی، آمار استنباطی پیشرفته، مدیریت و رهبری و سیاست‌گذاری در پرستاری، نظام‌ها و برنامه‌های آموزشی در پرستاری و مباحث ویژه پرستاری است. دروس اختیاری از میان ۱۴ حوزه تخصصی انتخاب می‌شوند و انتخاب آن‌ها متناسب با رشته کارشناسی ارشد یا موضوع رساله و با نظر استاد راهنما انجام می‌شود. مرحله پژوهشی شامل ۲۰ واحد پایان‌نامه است که موضوع آن بر اساس نیاز جامعه و علاقه علمی دانشجو تدوین می‌شود [۱۳].	ساختار برنامه
رساله مبتنی بر پژوهش مستقل و اصیل است. پس از موفقیت در آزمون شفاهی طرح رساله و دریافت تأییدیه اخلاق پژوهش، مراحل جمع‌آوری داده‌ها، تحلیل و نگارش انجام می‌شود. دانشجو تا زمان تکمیل الزامات دوره به‌طور مستمر در واحد NURS 999 ثبت‌نام می‌کند [۱۴].	۲۰ واحد به پایان‌نامه اختصاص دارد. پژوهش در عرصه‌های جامعه و با توجه به نیازهای جامعه و علاقه علمی دانشجو انجام می‌شود. پروپوزال رساله پس از طی فرایندهای آیین‌نامه‌ای اجرا شده و نتایج در قالب رساله ارائه و دفاع می‌شود [۱۳].	فرایند پژوهش و رساله
۱. برخورداری از دانش تخصصی و مفاهیم پیشرفته پژوهشی و روش‌شناسی علمی؛ ۲. توانایی پیشبرد علم پرستاری و تولید دانش جدید؛ ۳. شناسایی شکاف‌های دانشی و طرح سؤالات پژوهشی معنا دار؛ ۴. مشارکت در پژوهش‌های بین‌رشته‌ای؛ ۵. تفکر انتقادی و نگارش علمی و به‌کارگیری دانش در عمل پرستاری؛ ۶. توانایی رهبری و همکاری در تیم‌های بین‌رشته‌ای و ایفای نقش‌هایی مانند پژوهشگر، مربی، مدیر سلامت و پرستار متخصص بالینی [۱۵]، [۱۶].	توانمندی‌های اختصاصی: ۱. نیازسنجی خدمات و امکانات مورد نیاز پرستاری؛ ۲. برنامه‌ریزی مراقبت بر اساس مدل‌های پرستاری؛ ۳. مدیریت خدمات پرستاری؛ ۴. ارزشیابی مراقبت‌های پرستاری؛ ۵. تحلیل آماری داده‌های پرستاری؛ ۶. مدیریت ایمنی بیمار؛ ۷. استفاده صحیح از وسایل و تجهیزات تخصصی. توانمندی‌های عمومی: ۱. مهارت‌های ارتباطی و تعامل بین‌فردی و بین‌حرفه‌ای؛ ۲. آموزش؛ ۳. پژوهش و نگارش مقالات علمی؛ ۴. جذب گرنت‌های پژوهشی؛ ۵. مشاوره؛ ۶. ثبت و گزارش‌دهی تحلیلی؛ ۷. تفکر نقادانه، استدلال بالینی و حل مسئله؛ ۸. مدیریت، سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی؛ ۹. تصمیم‌گیری مبتنی بر شواهد؛ ۱۰. کارآفرینی؛ ۱۱. بررسی و نقد برنامه‌های آموزشی [۱۳].	توانمندی‌های مورد انتظار دانش آموختگان

بردی بود.

بحث

بر اساس این مدل، مقایسه صرفاً به شناسایی شباهت‌ها و تفاوت‌های ظاهری محدود نمی‌شود، بلکه از طریق توصیف، تفسیر، همجواری و

هدف از مطالعه حاضر، مقایسه برنامه آموزشی دکتری تخصصی پرستاری در ایران و دانشگاه کوئینز کانادا با استفاده از مدل تطبیقی

مقایسه، ویژگی‌های برنامه‌ها در ارتباط با زمینه آموزشی و حرفه‌ای آن‌ها مورد بررسی قرار می‌گیرد [۱۲]. یافته‌های مطالعه نشان داد که هر دو برنامه بر توسعه دانش و شایستگی‌های پژوهشی و آموزشی در پرستاری تأکید دارند، اما نحوه صورت‌بندی مأموریت، اهداف، پذیرش، ساختار آموزشی و فرایند پژوهش در آن‌ها متفاوت است [۱۳، ۱۴]. این تفاوت‌ها را می‌توان تا حدی در ارتباط با نحوه سازمان‌دهی برنامه‌های آموزشی، جهت‌گیری‌های حرفه‌ای و پژوهشی و زمینه نظام آموزش عالی دو کشور تفسیر کرد.

از نظر رسالت و چشم‌انداز، هر دو برنامه نقش دانش‌آموختگان دکتری را فراتر از ارائه مستقیم مراقبت بالینی تعریف کرده و بر ارتباط دانش، پژوهش و بهبود سلامت تأکید دارند. با این حال، در برنامه ایران، اهداف برنامه در کنار پژوهش و آموزش، حوزه‌هایی مانند مدیریت، ارائه خدمات تخصصی و پاسخ‌گویی به نیازهای سلامت جامعه را نیز به‌طور صریح دربرمی‌گیرد؛ در حالی که در برنامه دانشگاه کوئینز، تولید دانش اصیل، ترجمه دانش، پژوهش و رهبری علمی برجسته‌تر است [۱۳، ۱۴]. این تفاوت می‌تواند بازتابی از تفاوت در نحوه تعریف نقش دانش‌آموخته دکتری در دو برنامه باشد. در برنامه ایران، دانش‌آموخته در ارتباط با مجموعه گسترده‌ای از کارکردهای آموزشی، پژوهشی، مدیریتی و خدماتی نظام سلامت تعریف شده است، در حالی که در برنامه دانشگاه کوئینز تأکید بیشتری بر نقش پژوهشگر و تولیدکننده دانش دیده می‌شود. بنابراین، تفاوت مشاهده‌شده را می‌توان نه به‌عنوان تفاوت در اهمیت پژوهش، بلکه به‌عنوان تفاوت در دامنه نقش‌هایی که برنامه آموزشی برای دانش‌آموخته دکتری در نظر گرفته است تفسیر کرد.

تفاوت در ساختار برنامه و شرایط پذیرش نیز در همین چارچوب قابل تفسیر است. برنامه دکتری پرستاری ایران در چارچوب ضوابط مصوب ملی تنظیم شده و ساختاری واحدمحور دارد، در حالی که برنامه دانشگاه کوئینز از سازمان‌دهی متفاوتی برخوردار است و فرایند پذیرش آن اطلاعات بیشتری درباره علایق پژوهشی، سابقه علمی و پژوهشی متقاضی و ارتباط با استادان بالقوه راهنما طلب می‌کند [۱۳، ۱۴]. از منظر مدل بردی، این تفاوت‌ها در مرحله تفسیر اهمیت دارند؛ زیرا ویژگی‌های برنامه را نمی‌توان مستقل از ساختار تصمیم‌گیری و سازمان‌دهی آموزش عالی بررسی کرد. در نظام متمرکز ایران، تعیین بخش مهمی از الزامات برنامه در سطح ملی می‌تواند به ایجاد چارچوب نسبتاً یکسان برای دانشگاه‌های ارائه‌دهنده برنامه منجر شود. در مقابل، وجود مؤلفه‌هایی مانند بیان علایق پژوهشی و ارتباط با استادان بالقوه در فرایند پذیرش دانشگاه کوئینز، نشان‌دهنده نقش پررنگ‌تر ویژگی‌های فردی و تناسب پژوهشی متقاضی با برنامه و استادان است [۱۳، ۱۴]. البته بر اساس داده‌های این مطالعه نمی‌توان این تفاوت را صرفاً به ساختار متمرکز یا غیرمتمرکز آموزش عالی

نسبت داد و عوامل دیگری مانند سیاست‌های دانشگاهی، الزامات حرفه‌ای و ویژگی‌های خود برنامه نیز می‌توانند در شکل‌گیری آن مؤثر باشند.

در ساختار آموزشی نیز تفاوت میان یک برنامه واحدمحور و برنامه‌ای با سازمان‌دهی فرایندمحورتر مشاهده شد. در ایران، تعداد واحدهای درسی، دروس اجباری و اختیاری و واحدهای رساله به‌صورت مشخص تعیین شده است؛ در حالی که برنامه دانشگاه کوئینز توالی مشخصی از دروس و فعالیت‌های پژوهشی، آزمون جامع، ارائه و دفاع شفاهی از طرح رساله و سپس اجرای پژوهش را دنبال می‌کند [۱۳، ۱۴]. این تفاوت را می‌توان در ارتباط با دو شیوه متفاوت سازمان‌دهی یادگیری دکتری تفسیر کرد. ساختار واحدمحور امکان تعریف و استانداردسازی محتوای آموزشی را در سطح برنامه فراهم می‌کند، در حالی که سازمان‌دهی مرحله‌ای و پژوهش‌محور می‌تواند بخش بیشتری از مسیر آموزشی دانشجوی را حول مسئله پژوهش و توسعه استقلال پژوهشی شکل دهد. از این منظر، تفاوت مشاهده‌شده صرفاً تفاوت در تعداد واحدها نیست، بلکه به نحوه سازمان‌دهی رابطه میان آموزش رسمی، ارزیابی پیشرفت تحصیلی و پژوهش رساله مربوط می‌شود.

وجود آزمون جامع در برنامه دانشگاه کوئینز و نبود آن در مستند بررسی‌شده برنامه ایران نیز از همین منظر قابل توجه است [۱۳، ۱۴]. آزمون جامع در برنامه دانشگاه کوئینز به‌عنوان یک نقطه ارزیابی پیش از ورود به مرحله اصلی رساله قرار گرفته است و از این طریق، عبور دانشجوی از مرحله آموزشی به مرحله پژوهش مستقل به‌صورت رسمی ارزیابی می‌شود. در برنامه ایران، بر اساس مستند مورد بررسی، چنین مرحله‌ای به‌صورت مشابه در ساختار برنامه ذکر نشده است. بنابراین، این تفاوت را می‌توان به تفاوت در شیوه پایش آمادگی دانشجویان برای ورود به پژوهش مستقل مرتبط دانست. با این حال، از آنجا که مطالعه حاضر بر تحلیل مستندات برنامه‌ها متمرکز بود، درباره اثربخشی یا برتری هر یک از این شیوه‌های ارزیابی نمی‌توان قضاوت کرد.

در فرایند پژوهش و رساله نیز هر دو برنامه انجام پژوهش اصیل را جزء اساسی دوره دکتری در نظر گرفته‌اند، اما مسیر رسیدن به آن متفاوت است. در برنامه ایران، بخش قابل توجهی از ساختار دوره به رساله اختصاص یافته و انتخاب موضوع پژوهش با توجه به نیازهای جامعه و علایق علمی دانشجوی صورت می‌گیرد. در برنامه دانشگاه کوئینز، پژوهش رساله پس از گذراندن مراحل آموزشی، آزمون جامع، ارائه طرح و تأیید اخلاق پژوهش دنبال می‌شود و ثبت‌نام در واحد رساله تا تکمیل الزامات ادامه می‌یابد [۱۳، ۱۴]. این تفاوت می‌تواند بیانگر تأکید متفاوت دو برنامه بر نحوه هدایت و پایش فرایند پژوهش باشد. در برنامه ایران، ارتباط پژوهش با نیازهای جامعه و نظام سلامت در انتخاب موضوع برجسته‌تر است؛ در حالی که در برنامه کوئینز، توالی مراحل پژوهشی و حرکت تدریجی دانشجویان به سمت پژوهش

و شرایط اجرایی دانشگاه‌های ایران انجام شود. مهم‌ترین محدودیت این مطالعه، ماهیت اسنادی و توصیفی-تطبیقی آن می باشد؛ به گونه‌ای که تحلیل بر اساس اطلاعات موجود در مستندات رسمی و منابع علمی در دسترس انجام شد و امکان بررسی تجربه واقعی دانشجویان، اعضای هیئت علمی، مدیران برنامه و دانش‌آموختگان دو نظام آموزشی فراهم نبود. همچنین، مطالعه حاضر تنها برنامه دکتری تخصصی پرستاری ایران را با برنامه یک دانشگاه در کانادا مقایسه می کند.

نتیجه‌گیری

مقایسه تطبیقی برنامه دکتری تخصصی پرستاری ایران و دانشگاه کوئینز کانادا نشان داد که هر دو برنامه بر توسعه شایستگی‌های پژوهشی، آموزشی و حرفه‌ای تأکید دارند، اما در جهت‌گیری، ساختار، شرایط پذیرش و فرایند پژوهش تفاوت‌هایی وجود دارد. برنامه ایران بیشتر بر پاسخ‌گویی به نیازهای بومی و توسعه توانمندی‌های حرفه‌ای و مدیریتی، و برنامه کوئینز بر تولید دانش اصیل، پژوهش بین‌رشته‌ای و رهبری علمی تأکید دارد. یافته‌ها نشان می‌دهد مؤلفه‌هایی مانند تقویت پژوهش بین‌رشته‌ای، ارزیابی مرحله‌ای و ارتباط بیشتر فرایند پذیرش با علایق پژوهشی و استادان راهنما می‌تواند در بازنگری برنامه ایران مورد بررسی قرار گیرد؛ البته با توجه به شرایط بومی و ساختار نظام آموزش عالی کشور. یافته‌های مطالعه می‌تواند مبنایی برای سیاست‌گذاران و برنامه‌ریزان آموزش پرستاری در شناسایی مؤلفه‌های قابل بررسی برای بازنگری برنامه دکتری تخصصی پرستاری ایران باشد. پیشنهاد می‌شود مطالعات آینده با بررسی چند دانشگاه و کشورهای مختلف و نیز بهره‌گیری از دیدگاه دانشجویان، اعضای هیئت علمی، مدیران و دانش‌آموختگان، شواهد جامع‌تری برای توسعه برنامه دکتری پرستاری ایران فراهم کنند.

سیاسگذاری

این طرح مصوبه کمیته تحقیقات و فناوری دانشجویی دانشگاه علوم پزشکی گلستان، با کد اخلاق IR.GOUMS.REC.1405.159 می باشد. پژوهشگران مراتب قدردانی خود را از اساتید محترم گروه پرستاری که در انجام این مطالعه همکاری کردند، ابراز می‌دارند.

تضاد منافع

نویسندگان اظهار می کنند هیچگونه تضاد منافی ندارد.

در زمینه شایستگی‌های مورد انتظار نیز هر دو برنامه بر مهارت‌های پژوهشی، تفکر انتقادی، آموزش، رهبری و استفاده از شواهد تأکید دارند، اما دامنه و نحوه بیان این شایستگی‌ها متفاوت است [۱۳، ۱۴]. در برنامه ایران، علاوه بر شایستگی‌های پژوهشی و آموزشی، مجموعه‌ای از توانمندی‌های مرتبط با مدیریت خدمات، برنامه‌ریزی، ارزشیابی مراقبت، ایمنی بیمار و ارائه خدمات تخصصی نیز تعریف شده است. در مقابل، برنامه دانشگاه کوئینز بیشتر بر تولید و بسط دانش، شناسایی شکاف‌های دانشی، پژوهش بین‌رشته‌ای، نگارش علمی و رهبری علمی تمرکز دارد [۱۳، ۱۴]. این تفاوت را می‌توان با تفاوت در دامنه نقش‌های مورد انتظار از دانش‌آموخته در هر برنامه تبیین کرد؛ به این معنا که برنامه ایران مجموعه گسترده‌تری از نقش‌های آموزشی، پژوهشی، مدیریتی و خدماتی را پوشش می‌دهد، در حالی که برنامه کوئینز بخش بیشتری از شایستگی‌ها را حول هویت پژوهشگر و نقش علمی دانش‌آموخته سازمان‌دهی کرده است. یافته‌های مطالعه در مجموع نشان می‌دهد که تفاوت میان دو برنامه را نمی‌توان تنها بر اساس تفاوت در عناوین دروس یا تعداد واحدها توضیح داد. با استفاده از مرحله تفسیر در مدل بردی، می‌توان مشاهده کرد که این تفاوت‌ها در ارتباط با نحوه تعریف نقش دانش‌آموخته دکتری، سازمان‌دهی آموزش و پژوهش و الزامات برنامه در هر محیط آموزشی شکل گرفته‌اند. در برنامه ایران، توجه هم‌زمان به نیازهای جامعه، خدمات تخصصی، آموزش، مدیریت و پژوهش، دامنه نسبتاً گسترده‌ای از نقش‌های حرفه‌ای را برای دانش‌آموخته تعریف کرده است؛ در مقابل، برنامه دانشگاه کوئینز، بخش مهمی از مسیر آموزشی را حول پژوهش اصیل، تولید دانش، پژوهش بین‌رشته‌ای و رهبری علمی سازمان‌دهی کرده است [۱۳، ۱۴].

بر این اساس، استفاده از تجربه دانشگاه کوئینز در بازنگری برنامه دکتری پرستاری ایران مستلزم انتقال مستقیم ساختار آن نیست. برخی مؤلفه‌های مشاهده‌شده، از جمله تقویت فرصت‌های پژوهش بین‌رشته‌ای، پیش‌بینی ارزیابی‌های مرحله‌ای برای سنجش آمادگی دانشجو برای ورود به پژوهش مستقل و توجه بیشتر به علایق پژوهشی متقاضی و تناسب آن با حوزه فعالیت استادان راهنما، می‌تواند به عنوان موضوعی برای بررسی در فرایند بازنگری برنامه ایران مطرح باشد. ارزیابی امکان استفاده از این مؤلفه‌ها باید با توجه به ساختار نظام آموزش عالی، نیازهای نظام سلامت، الزامات حرفه‌ای

- Adib-Hajbagheri, M., Movahedi Najafabadi, M., Ebrahimpour Roodposhti, M. Nursing Doctor of Philosophy's Education Program in Iran and Florence Nightingale Faculty of Nursing, Midwifery & Palliative Care in England: A Comparative Study. Horizon of Medical Education Development, 2025; 16(1): 70-82. [Doi: 10.22038/hmed.2024.78649.1350]. [Persian].

Reference

- Moradi A., Tajari A., Ghiasizadeh Z., Azizipour M., Jouybari L., Sanagoo A. Comparison of the master's-level pediatric nursing curriculum in Iran and at the University of Southampton, England: A document-based comparative study. J Nurs Rep Clin Pract. 2026 ;(0):e245260. Doi: 10.22034/jnrcp.2026.1411.

3. Naseh L, Arsalani N, Moghaddam F, Taghlili F, Ahmadi M, Fallahi-Khoshknab M. A Comparative Study of the PhD Curriculum of Nursing between Iran and University of Pittsburgh, USA. *Journal of Nursing Education*. 2022; 11(6):48-61. [Doi: 10.22034/JNE.11.6.48]. [Persian].
4. Zeighami M, Soltani nejad S. Comparative Study of Nursing PhD Curriculum in Iran and Pennsylvania University of United States. *Education Strategies in Medical Sciences*. 2023; 16 (3):293-301. [URL: <http://edcbmj.ir/article-1-2481-en.html>] [Persian].
5. Ghanbari afra L, Adib-Hajbaghery M. Comparative comparison of iranian nursing phd curriculum with the University of Toronto in Canada, Uc Davis in California, And Manchester in The United Kingdom. *Nursing and Midwifery Journal*. 2020; 18(9):701-14. [URL: <http://unmf.umsu.ac.ir/article-1-4225-fa.html>]. [Persian].
6. Murray TA, Morrison-Beedy D. Doctoral education pathways in nursing: a self-inflicted wound? *Journal of Nursing Education*. 2026; 65(2):67-68. <https://doi.org/10.3928/01484834-20260113-02>.
7. Moghaddam F, Arsalani N, Naseh L, Ahmadi M, Taghlili F, Fallahi-Khoshknab M. Comparative study of nursing bachelor program in Iran and CWRU. *Development Strategies in Medical Education* 2022; 9(2):73-81.
8. Joseph PV, McCauley L, Richmond TS. PhD programs and the advancement of nursing science. *J Prof Nurs*. 2021; 37(1):195-200. <https://doi.org/10.1016/j.profnurs.2020.06.011>.
9. Halakou, S., Jouybari, L., Mahmoodi, G., Sanagoo, A., & Kalantari, S. (2020). Comparative study of Iran nursing doctoral curriculum and university of Pennsylvania school of nursing. *Education and Ethics In Nursing* ISSN: 2322-5300, 2020, 9.1-2: 83-92. [Persian].
10. Ea EE, Alfes CM, Chavez F, Rafferty MA, Fitzpatrick JJ. Preparing the doctor of nursing practice graduates to lead nursing education: ideas, strategies, recommendations, and implications. *J Prof Nurs*. 2021;37(3):529-533. <https://doi.org/10.1016/j.profnurs.2021.02.005>.
11. Molassiotis, A., Wang, T., Hoang, H.T.X. et al. Doctoral nursing education in east and Southeast Asia: characteristics of the programs and students' experiences of and satisfaction with their studies. *BMC Med Educ* 20, 143 (2020). <https://doi.org/10.1186/s12909-020-02060-1>.
12. Adick C. Bereday and Hilker: origins of the 'four steps of comparison' model. *Comparative Education*. 2018; 54(1):35-48. [Doi: 10.1080/03050068.2017.1396088].
13. Ministry of Health and Medical Education. Educational program for the PhD in Nursing [Internet]. Tehran: Ministry of Health and Medical Education; 2016 [cited 2026 Sep 30]. Available from: https://hcmeq.behdasht.gov.ir/uploads/369/doc/phd_parastari95.pdf.
14. Queen's University School of Nursing. PhD in Nursing [Internet]. Kingston (ON): Queen's University; [cited 2026 Sep 30]. Available from: <https://nursing.queensu.ca/graduate/online-phd-nursing>.
15. Queen's University. Nursing – Doctor of Philosophy [Internet]. Academic Calendar 2021–2022. Kingston (ON): Queen's University; [cited 2026 Sep 30]. Available from: <https://www.queensu.ca/academic-calendar/archive/2021-2022/graduate-studies/programs-study/nursing/nursing-phd/nursing-phd.pdf>.
16. Queen's University. Nursing – Doctor of Philosophy [Internet]. Academic Calendar 2025–2026. Kingston (ON): Queen's University; [cited 2026 Sep 30]. Available from: <https://www.queensu.ca/academic-calendar/archive/2025-2026/graduate-studies/programs-study/nursing/nursing-phd>.
17. Queen's University Archives. Queen's University Faculty of Health Sciences [Internet]. Kingston (ON): Queen's University; [cited 2026 Sep 30]. Available from: <https://db-archives.library.queensu.ca/index.php/queens-university-faculty-of-health-sciences>.